

Valsts izglītības satura centrs

Valņu iela 2, Rīga, LV - 1050, tālr. 67216500, fakss 67223801, e-pasts visc@visc.gov.lv, www.visc.gov.lv

Ekonomikas valsts 25. olimpiāde

2.posms

2024.gada 22.janvārī

Dalībnieka vārds, uzvārds, skola:

Tests (20 punkti)

Katram jautājumam drīkst atzīmēt tikai vienu atbildi! Par katru pareizu atbildi 1 punkts.

1. Ja nozarē ir daudz uzņēmumu, kuri ražo standartizētu produktu un nevar ietekmēt tā cenu, tad šī produkta pieprasījums ir:

- a) neelastīgs,
- b) vienādoti elastīgs,
- c) absolūti elastīgs,
- d) absolūti neelastīgs.

2. No 2024.gada Latvijā noteiktā minimālā mēneša alga ir:

- a) 620 eiro,
- b) 630 eiro,
- c) 700 eiro,
- d) 720 eiro.

3. Valdības noteiktā minimālā mēnešalga ir piemērs:

- a) cenas griestiem,
- b) cenas grīdai,
- c) sociālajiem transfertiem,
- d) tirgus līdzsvara veidošanai darba tirgū.

4. Kas tirgū var izraisīt to, ka samazinās nopirktais preces daudzums un paaugstinās tās cena?

- a) Samazinās šīs preces pieprasījums.
- b) Preces pieprasījums ir neelastīgs.
- c) Samazinās preces pieprasījums un palielinās tās piedāvājums.
- d) Samazinās šīs preces piedāvājums.

- 5. Ja ar nodokli apliek preci, kuras pieprasījums ir elastīgāks par piedāvājuma elastību, tad nodokļa lielāko daļu maksās:**
- pircēji;
 - pārdevēji;
 - nodokļa slogs sadalīsies vienlīdzīgi starp pircējiem un pārdevējiem;
 - pircēji, atbilstoši nopirktās preces daudzumam.
- 6. Kuras preces iegāde maksimizēs pircēja kopējo derīgumu: preces A, kuras cena ir 20 eiro un tā palielina kopējo derīgumu par 100 derīguma vienībām, vai preces B, kuras cena ir 25 eiro un tā palielina kopējo derīgumu par 125 derīguma vienībām?**
- Preces A.
 - Preces B.
 - Vienādi gan pērkot preci A, gan B.
 - Pēc dotās informācijas nevar noteikt.
- 7. Uzņēmums iegādājas jaunus robotus. Kurš uzņēmuma grāmatvedības bilances rādītājs šīs darbības rezultātā palielināsies?**
- Pamatkapitāls.
 - Pašu kapitāls.
 - Apgrozāmie līdzekļi.
 - Ilgtermiņa ieguldījumi.
- 8. Ja patērētāju ienākumi palielinās, bet preces A pieprasījums samazinās, tad prece A ir:**
- mazvērtīga prece,
 - luksusa prece,
 - normāla prece,
 - pirmās nepieciešamības prece.
- 9. Kas izraisīs preces A pieprasījuma līknes nobīdi pa kreisi?**
- Samazinās cena precei B, kas ir aizvietotājprece precei A.
 - Paaugstinās cena precei B, kas ir aizvietotājprece precei A.
 - Samazinās preces A cena.
 - Paaugstinās preces A cena.
- 10. Preces A pieprasījuma (cenas) elastības koeficients $e_D = -4$. Par cik procentiem ir jāmaina preces A cena, lai pieprasītais daudzums samazinātos par 12%?**
- Jāpalielina par 8%.
 - Jāsamazina par 3%.
 - Jāpalielina par 3%.
 - Jāpalielina par 4%.

11. Ja pilnīgas konkurences tirgū preces cena ir augstāka par galējām izmaksām, tad uzņēmumam vajadzētu:

- a) pārtraukt šī produkta ražošanu;
- b) palielināt šī produkta ražošanas apjomu;
- c) samazināt šī produkta ražošanas apjomu;
- d) slēgt uzņēmumu.

12. Lorenca likne atspoguļo sakarību:

- a) kā pieaugot mājsaimniecību ienākumiem, izdevumu struktūrā samazinās izdevumi pārtikai;
- b) starp nodokļa likmēm un nodokļa ieņēmumiem;
- c) kādu ienākumu daļu (procentos) gūst noteikta daļa (procenti) mājsaimniecību;
- d) starp cikliskā bezdarba līmeni un saražotā IKP apjomu.

13. Latvijā finanšu tirgus uzraudzību veic:

- a) Latvijas banka,
- b) Finanšu ministrija,
- c) Latvijas banku asociācija,
- d) Ministru kabinets.

14. Ja darba samaksa pieaug virs līdzsvara algas (pārējiem faktoriem nemainoties), tad darba tirgū:

- a) samazināsies pieprasītais darba daudzums;
- b) samazināsies piedāvātais darba daudzums;
- c) palielināsies gan pieprasītais, gan piedāvātais darba daudzums;
- d) samazināsies gan pieprasītais, gan piedāvātais darba daudzums.

15. 2022.gadā Latvijā mēneša vidējā darba samaksa, salīdzinot ar darba samaksas mediānu, bija:

- a) lielāka,
- b) mazāka,
- c) vienāda,
- d) mazāka tikai par nomaksātā iedzīvotāju ienākuma nodokļa lielumu.

16. Lēmumu par peļņas sadali sabiedrībā ar ierobežotu atbildību (SIA) pieņem:

- a) strādājošo kopsapulce,
- b) dalībnieku sapulce,
- c) padome,
- d) valde.

17. Ja uzņēmējs ražošanā izmanto sev piederošos resursus, tad ekonomiskā peļņa, salīdzinot ar grāmatvedības peļņu, būs:

- a) vienāda,
- b) lielāka,
- c) mazāka,
- d) pēc dotās informācijas nevar noteikt.

18. Jebkura sistemātiska darbība par atlīdzību ir:

- a) uzņēmējdarbība,
- b) komercdarbība,
- c) aroddarbība,
- d) saimnieciskā darbība.

19. Kura vērtspapīra iegāde saistās ar mazāko risku?

- a) Krājobligāciju.
- b) Fondu biržā reģistrēta uzņēmuma akciju.
- c) Fondu biržā neregistrēta uzņēmuma akciju.
- d) Fondu biržā reģistrētu uzņēmumu obligāciju.

20. Kurš rādītājs vislabāk ļauj salīdzināt uzņēmumu līdzekļu izmantošanas efektivitāti?

- a) Neto apgrozījuma pieaugums.
- b) Ražošanas izmaksu samazināšanās.
- c) Peļņas pieaugums.
- d) Kapitāla rentabilitāte.

Uzdevumi (80 punkti)

Atzīmē vai ieraksti pareizo atbildi tam paredzētajā vietā!

1. uzdevums

Kopā 7 punkti.

Vienkāršotajā ražošanas resursu, preču, pakalpojumu un naudas plūsmu modelī uzņēmumi par izmantotajiem ražošanas resursiem (faktoriem) mājsaimniecībām samaksāja 200 milj. eiro. No tiem 120 milj. eiro – algas, 40 milj. eiro – renti, 10 milj. eiro – procentus. No gūtajiem ienākumiem mājsaimniecības 110 milj. eiro iztērēja preču iegādei un 50 milj. eiro samaksāja par izmantotajiem pakalpojumiem.

1.1. Ieraksti cik milj. eiro saņēma:

kapitāla īpašnieki _____ (1 p.)

zemes īpašnieki _____ (1 p.)

uzņēmējspēju īpašnieki _____ (1 p.)

1.2. Ar kādu terminu apzīmē ienākumu, kuru guva uzņēmējspēju īpašnieki? _____
(1 p.)

1.3. Ar kādu terminu apzīmē mājsaimniecību gūtos, bet neiztērētos ienākumus?
_____ (1 p.)

1.4. Cik lieli bija mājsaimniecību gūtie, bet neiztērētie ienākumi? _____ milj.eiro (1 p.)

1.5. Ar kuru tirgu starpniecību mājsaimniecību neiztērētā nauda varētu nonākt pie uzņēmumiem? _____ tirgu (1 p.)

2. uzdevums

Par katru pareizo atbildi 1 punkts, kopā 10 punkti.

Nosaki vai apgalvojums ir patiess (P) vai aplams (A)!

- 2.1. Ja preces cena samazinās, tad palielinās šīs preces pieprasījums. _____
- 2.2. Ja pārdotais preces daudzums ir vienāds ar nopirkto preces daudzumu, tad tirgū izveidojies tirgus līdzsvars. _____
- 2.3. Cenas izmaiņas preces A tirgū ietekmē gan pieprasījuma gan piedāvājuma izmaiņas. _____
- 2.4. Ja preces pieprasījums (cenas) ir ļoti elastīgs, tad tās cenai ir tendence būtiski paaugstināties. _____
- 2.5. Valsts kases emitētās krājobligācijas nav publiskajā apgrozībā (obligacionārs tās nevar pārdot citai personai) _____
- 2.6. Patērētājs nopērk trīs preces A vienības par vienādu cenu. Patērējot otro preces vienību galējais (MU) derīgums ir mazāks nekā patērējot pirmo. _____
- 2.7. Gan pilnīgas konkurences tirgū, gan monopolā ir spēkā likumsakarība, ka optimālais ražošanas apjoms tiek sasniegts tad, kad $MR = P = MC$. _____
- 2.8. Akciju sabiedrībā peļņu sadala proporcionāli akcionāru skaitam. _____
- 2.9. Autortiesības ir spēkā 70 gadus no darba radīšanas. _____
- 2.10. Pērkot dažādas preces patērētāja līdzsvars tiek sasniegts tad, kad visu preču galējā derīguma attiecība pret preces cenu ir vienāda. _____

3. uzdevums

Kopā 11 punkti.

Iepazīsties ar uzņēmuma izmaksu rādītājiem! Uzņēmums darbojas nozarē, kurā ir daudz uzņēmumu un tie ražo identisku produkciju.

Q (vien.)	AFC (eiro)	AVC (eiro)	ATC (eiro)	MC (eiro)
0				
1	60	45	105	45
2	30	42,50	72,50	40
3	20	40	60	35
4	15	37,50	25,50	30
5	12	37,00	49	35
6	10	37,50	47,50	40
7	8,57	38,57	47,14	45
8	7,50	40,63	48,13	55
9	6,67	43,33	50	65

Uzņēmuma ražotajam produktam tirgus noteiktā cena ir 41 eiro un par šo cenu var realizēt visu produkciju.

3.1. Pabeidz nevienādības, lai pamatotu, ka uzņēmumam ir izdevīgāk ražot ne mazāk par divām vienībām, bet ne vairāk par 8 vienībām!

$$P > \text{_____} \text{ un } TR > \text{_____} \text{ (2 p.)}$$

3.2. Pamato, kāpēc uzņēmums minimizēs zaudējumus ražojot 6 vienības, bet septītās vienības ražošana jau palielinās zaudējumus.

Ražojot sesto vienību galējie ieņēmumi ir _____ eiro, bet galējās izmaksas ir _____ eiro un zaudējumi samazināsies par _____ eiro. (3 p.)

Ražojot septīto vienību galējie ieņēmumi ir _____ eiro, bet galējās izmaksas ir _____ eiro un zaudējumi palielināsies par _____ eiro. (3 p.)

Tirgū preces cena paaugstinās līdz 55 eiro.

3.3. Uzraksti vienādojumu ar kuru pamatotu, kā noteikt optimālo ražošanas apjomu, nosaki to un aprēķini gūto peļņu!

Vienādojums _____ (ieraksti bez atstarpēm), optimālais ražošanas apjoms ir _____ vienības, peļņa _____ eiro. (3 p.)

4. uzdevums

Kopā 11 punkti.

Sekojošās tabulas atspoguļo katra pircēja maksimālo cenu, par kādu vēlas nopirkt vienu preces vienību, un minimālo cenu, par kuru pārdevējs būtu ar mieru pārdot vienu preces vienību.

Pircēji	Maksimālā cena (eiro)	Tirgus līdzsvara cena (eiro)
Dace	20	15
Dāvis	18	15
Dina	17	15
Druvis	16	15
Diāna	15	15

Pārdevēji	Minimālā cena (eiro)	Tirgus līdzsvara cena (eiro)
Sandra	11	15
Sandis	12	15
Selīna	13	15
Sanderss	14	15
Salvis	15	15

- 4.1. Nosaki tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu!
Tirgus līdzsvara cena ir _____ eiro un līdzsvara daudzums ir _____ vien. (2 p.)
- 4.2. Aprēķini patērētāju un ražotāju ieguvumu!
Ražotāju ieguvums _____ eiro un patērētāju ieguvums ir _____ eiro (2 p.)
- 4.3. Cik lielu patērētāja ieguvumu guva Diāna un ražotāju ieguvumu – Salvis?
Diāna _____ eiro un Salvis _____ eiro (2 p.)
- 4.4. Pieņemsim, ka dotās preces ražošanas rada kaitējumu videi, tāpēc valdība nosaka nodokli 3 eiro katras preces pārdevējam. Nosaki tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu pēc nodokļa ieviešanas. Uzraksti pircēju vārdus, kuri nopirks preci!
Tirgus līdzsvara cena būs _____ eiro, līdzsvara daudzums būs _____ vien. Preci nopirks _____. (3 p.)
- 4.5. Kā nodoklis ietekmēja (palielināja, samazināja vai neizmainīja) patērētāju un ražotāju ieguvumu? Patērētāju ieguvumu _____, ražotāju ieguvumu _____. (2 p.)

5. uzdevums

Kopā 10 punkti.

Uzņēmējs plāno paplašināt ražošanu un pirkt iekārtu par 55 000 eiro. Iekārta triju gadu laikā ik gadus nodrošinās ieņēmumus 25 000 eiro. Iekārtas ekspluatācija gada laikā saistās ar izmaksām, attiecīgi 2000, 3000 un 4000 eiro. Ieņēmumus uzņēmums gūst gada beigās un nekavējoties tiek segtas ekspluatācijas izmaksas. Pieņemsim, ka noguldījumu gada procentu likme šajā laikā ir nemainīga 5%, inflāciju neņem vērā.

- 5.1. Aprēķini cik eiro uzņēmējam būtu kontā termiņa beigās, ja iekārtas iegādei vajadzīgo naudu noguldītu kredītiestādē? _____ eiro (1 p.)
- 5.2. Cik eiro termiņa beigās uzņēmējs iegūtu, izņemot naudu no kredītiestādes? _____ eiro (3 p.)
- 5.3. Aprēķini uzņēmēja ienākumu pirmā gada beigās! _____ eiro (1 p.)
- 5.4. Aprēķini uzņēmēja maksimālos iespējamus ienākumus otrā un trešā gada beigās! Otrā gada beigās _____ eiro un trešā gada beigās _____ eiro (4 p.)
- 5.5. Secini, kas uzņēmējam nodrošinās lielākus ienākumus – naudas noguldīšana kredītiestādē vai iekārtas iegāde? Izdevīgāk ir _____. (1 p.)

6. uzdevums

Kopā 10 punkti.

Preces A pieprasījumu izsaka vienādojums $Q_D = 50 - 6P$ un piedāvājumu $Q_S = 4P - 10$, kur Q ir daudzums tūkstošos vienību un P – cena eiro.

- 6.1. Aprēķini tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu!
Līdzsvara cena ir _____ eiro, līdzsvara daudzums ir _____ vien. (2 p.)
- 6.2. Nosaki kādā cenu diapazonā var notikt darījumi šajā tirgū!
No _____ eiro līdz _____ eiro. (2 p.)

Valdība katrai preces A vienībai nosaka akcīzes nodokli 1 eiro.

- 6.3. Nosaki jauno tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu!
Tirgus līdzsvara cena būs _____ eiro, līdzsvara daudzums _____ vien. (2 p.)
- 6.4. Aprēķini cik lieli būs akcīzes nodokļa ieņēmumi! _____ eiro. (1 p.)
- 6.5. Aprēķini cik eiro no šī nodokļa nomaksās pircēji un cik – pārdevēji!
Pircēji nomaksās _____ eiro, ražotāji nomaksās _____ eiro. (2 p.)
- 6.6. Aprēķini par cik eiro samazināsies patērētāju un ražotāju ieguvums, jeb zaudējumus sabiedrībai akcīzes nodokļa ieviešanas dēļ! Ieguvums samazināsies par _____ eiro. (1 p.)

7. uzdevums

Kopā 10 punkti.

Māte, tēvs, meita un dēls dodas uz vasarnīcu. 4 stundu laikā viņiem ir jāatnes tieši 100 spaiņus smilšu (un ne vairāk) un jāsalasa iespējami vairāk ērkšķogu. Māte stundā var salasīt 31,5 glāzes ogu, meita 25 glāzes, tēvs 48 glāzes un dēls 42 glāzes. Māte stundā var atnest 14 spaiņus smilšu, meita 12 spaiņus, tēvs 20 spaiņus un dēls 18 spaiņus. Veikt aprēķinus izmantojot alternatīvās izmaksas.

7.1. Kam ir vismazākās alternatīvās izmaksas smilšu spaiņa atnešanā un kam ogu glāzes salasīšanā un cik lielas tās ir?

Smilšu spaiņa atnešanā tās ir _____ un ir _____ glāzes ogu.

Ogu glāzes salasīšanā tās ir _____ un ir _____ smilšu spaiņu. (4 p.)

7.2. Kam būtu jānes smiltis un cik spaiņus, lai efektīvi izmantotu ierobežotos darba resursus?

Smiltis vajadzētu nest mātei _____ spaiņus, meitai _____ spaiņus, tēvam _____ spaiņus un dēlam _____ spaiņus. (*Ja efektīvam risinājumam persona nenes smiltis, norādīt "0"*) (4 p.)

7.3. Aprēķini kādu maksimālo ogu daudzumu varētu salasīt ģimene kopā (atnesot arī 100 spaiņus smilšu)!

Maksimālais ogu daudzums _____ glāzes. (2 p.)

8. uzdevums

Kopā 11 punkti.

Veicot ieguldījumus iesaka ņemt vērā ienesīgumu, risku un likviditāti. Ienesīgumu mērīsim procentos; risku – riskants, drošs; likviditāti – likvīds, mazāk likvīds.

Veic nepieciešamos aprēķinus, izvēlies ienesīgāko darījumu (no diviem dotajiem), pamato izvēli ar konkrētiem rādītājiem, nosaki, kurš darījums saistās ar lielāku risku un kuram finanšu produktam ir lielāka likviditāte.

8.1. Pirkt AS “X” akciju par 4,0 eiro, kuras ik gadu nodrošina 0,50 eiro dividendi vai AS “Y” akcijas par 1,50 eiro, kuras nodrošina ik gadu dividendi 0,24 eiro?

Izdevīgāk pirkt _____ akcijas, jo to ienesīgums ir _____%, bet otru akciju ienesīgums ir _____%. (3 p.)

8.2. Pirkt AS “K” obligācijas, kuru nomināls ir 1000 eiro un kupona likme 6,3% vai par 930 eiro pirkt AS “L” diskonta obligācijas, kuru nomināls arī ir 1000 eiro?

Izdevīgāk pirkt _____ obligācijas, jo to ienesīgums ir _____%, bet otru obligāciju ienesīgums ir _____%. (3 p.)

8.3. Pirkt dzīvokli par 80 000 eiro vai to īrēt par 250 eiro mēnesī, ja noguldījumu likme ir 4%?

Izdevīgāk ir dzīvokli _____, jo pērkot dzīvokli alternatīvas izmaksas ir _____.
(2 p.)

8.4. Izdevīgāk ir 80 000 eiro noguldīt bankā, ar gada noguldījumu likmi 4% un pēc gada noguldījumu ar augļiem izņemt vai pirkt krājobligācijas, kuru ienesīgums ir 4% gadā un pēc gada pārdot?

Attiecībā uz risku abi darījumi ir _____ un attiecībā uz likviditāti tie ir _____, ienesīgums ir lielāks _____.
(3 p.)